

УДК 374:373.2-051

Мачинська Н.І.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Олійник М.І.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

САМООСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ – ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ВИКЛАДАЧА

Анотація. Стаття присвячена теоретико-практичному аналізу необхідності формування мотиваційної складової до професійного зростання як у студентів, так і у викладачів. Автори визначають доцільність та важливість самоосвітньої діяльності для формування конкурентноспроможності та професійної мобільності кожного фахівця. Показано, що змістове наповнення понять «освіта дорослих», «навчання впродовж життя», «професійне зростання» видозмінюється та оновлюється у відповідності зі змінами, як відбуваються на різних етапах становлення та розвитку суспільства. У статті схарактеризовано основні етапи становлення системи освіти дорослих; зазначено, що паралельно з терміном «освіта дорослих» у сучасних умовах використовується поняття «андрагогіка»; показано, що андрагогіка – окрема галузь психолого-педагогічних досліджень освіти і виховання дорослих людей. Автори пропонують змістову характеристику функцій освіти дорослих, описують негативні та позитивні тенденції змісту освіти дорослих; акцентують увагу на значимості інформаційно-просвітницької діяльності в системі освіти дорослих. Означено якості особистості та схарактеризовано критерії їх оцінювання саме в контексті формування здатності особистості до самоосвітньої діяльності; подано характеристику окремих методів, які доцільно організовувати в освітньому процесі професійної підготовки майбутніх фахівців закладів вищої освіти з метою формування мотиваційної готовності до самоосвітньої діяльності, навчання впродовж життя.

Ключові слова: навчання впродовж життя, освіта дорослих, професійне зростання, мотиваційна готовність, андрагогіка; суспільство, що навчається.

Machynska Nataliia

Ivan Franko Lviv National University

Oliinyk Mariia

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

SELF-EDUCATION IS THE FACTOR IN THE TEACHER'S PROFESSIONAL GROWTH

Summary. The given paper highlights the theoretical and practical analysis of the motivational component creation necessity for professional growth both students and teachers. The authors determine the expediency and importance of self-education activities for forming the competitiveness and professional mobility of each specialist. It is shown that the informative content of the concepts "adult education", "lifelong learning", and "professional growth" is modified and updated according to the changes occurring at different stages of the society formation and development. The article describes the main stages of the adult education system formation; it is indicated that in parallel with the term "adults' education" in the modern conditions the term "andragogy" is used; it is shown that andragogy is a separate branch of psychological and pedagogical studies of the adults' education and upbringing. The authors offer a complex description of the adult education functions (compensating, developing, analytical transformative, predictive, communicative, and encouraging), describe the negative and positive tendencies of the adult education content; emphasize the informational and educational activities importance in the adult education system, which has its own specificity i.e. unprofessional orientation, orientation to the spiritual interests of different groups of the population, multidimensional differentiation of the real audience for socio-demographic, professional and other characteristics; functioning on the basis of voluntary, informal communication and amateur activities of participants in the educational process. The characteristic of the «learning society» concept is proposed in the article, its characteristic features are singled out in the context of the study. The personality qualities are defined and the criteria of their evaluation are described in the context of the person's ability to self-education formation; certain methods description is suggested that it is expedient to organize in the educational process of the future specialists professional training of the higher education institutions with the purpose of the motivational readiness formation for self-education and life-long learning.

Keywords: lifelong learning, adult education, professional growth, motivational readiness, andragogy; learning society.

Постановка проблеми. Реформування різних галузей вітчизняного виробництва передбачає наявність у фахівців знань і умінь високої якості, що забезпечить створення матеріальних і духовних багатств суспільства, адже сама особа є творцем і будівником, активним учасником усіх сфер виробництва і духовного життя народу. Людина не лише споживач того, що створюється її працею: вона свідомий учасник виробництва, яка прогнозує його майбутнє й стає активною рушійною силою суспільного прогресу. Але при цьому необхідною

умовою виступає глибоке пізнання об'єктивних законів розвитку природи та суспільства, набуття глибинних знань, умінь і можливостей використання їх на благо особистісного розвитку та суспільства.

Освіта у науково-педагогічних дослідженнях виступає і як процес, і як результат, і як система, і як цінність, і як засіб. У контексті нашого дослідження ми будемо говорити про освіту як про засіб, що дає імпульс саморуху, самоосвіті, саморозвитку і головне в ньому – універсальні способи засвоєння соціокультури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Над проблемами неперервної освіти працювали Т. Ломакіна, С. Сисоева, Н. Батечко, А. Коржуев, М. Сергеева та інші. Питання щодо виникнення ідеї неперервної освіти досліджували П. Шукла, Ш. Родрігес, Е. Джеллі, А. Моль, Ф. Мюллер та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Завдання, які стоять перед освітою у контексті реформування мережі різних типів освітніх закладів, охоплюють увесь життєвий шлях людини і можуть бути зrealізовані через систему різноманітних форм. Виникає необхідність по-новому підійти до класифікації традиційних відмінностей між різними типами освіти. Неперервна освіта – одна із типів освіти – реально відповідає потребам сучасного суспільства, саме тому не може бути пов'язана лише з одним, чітко визначеним періодом життя людини, або бути обмеженою лише однією метою – професійною підготовкою, яка відрізняється від підготовки загального характеру. Сьогодення вимагає навчатися впродовж усього життя.

Мета статті – проаналізувати особливості формування готовності викладача до навчання впродовж життя через призму самоосвітньої діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема неперервності освіти, самоосвітньої діяльності фахівця особливо актуальна в умовах сьогодення. Як організаційний принцип побудови системи освіти в Україні, саме самоосвітня діяльність забезпечує можливість використання кожною людиною упродовж всього її життя потенціалу різноманітних освітніх закладів і дозволяє їй раціонально поєднувати освіту з самоосвітою. Особливості сучасного розвитку суспільства висувають нові і значно більші, ніж будь-коли в історії людства, вимоги до інтелекту дорослої людини, його мобільності, пластичності і гнучкості, що визначає нагальною проблемою формування готовності викладача до навчання впродовж життя.

Явище і процес неперервної освіти, на думку багатьох дослідників, є досить давнього походження. Як зазначає Т. Ломакіна, низка науково-педагогічних досліджень визначає, що неперервна освіта виникла на перших етапах формування суспільства, пройшла всі еволюційні етапи, видозмінюючись при цьому і залишаючись незмінним супутником людини упродовж усієї історії людства. Прихильники запропонованих теорій ризняються між собою тільки часовим початком відліку виникнення ідеї неперервної освіти.

Дослідниця виокремлює погляди таких дослідників щодо виникнення ідеї неперервної освіти, зокрема: П. Шукла (індійський дослідник) виявив початки неперервної освіти у текстах народів веді, які датуються першим тисячоліттям до н.е.; Ш. Родрігес (Франція) знайшов початок ідеї неперервної освіти ще у втрачених Платона; Е. Джеллі (італійський фахівець з питань освіти) підтримує аналогічну точку зору давнього походження ідеї неперервної освіти, вважаючи, що вона супроводжує людство впродовж усього еволюційного періоду [6, с. 62].

На противагу даним дослідникам, інша група авторів стверджує, що ідея неперервної освіти зародилася в 20-их роках ХХ століття і є результатом сучасної науково-технічної революції

та існуючої цивілізації. Цю точку зору відстоюють французькі дослідники А. Моль та Ф. Мюллер [7, с. 86], які вважають ідею неперервної освіти абсолютно новою за своєю суттю. Фактори, які спонукали до появи неперервної освіти як явища, на їх думку, були відсутні в минулому, а базові поняття у такому контексті раніше не зустрічалися. Прихильники цієї позиції вважають, що ідеї неперервної освіти вперше з'явилися в доповіді А. Менсбріджа на Всесвітній конференції з проблем освіти дорослих в 1929 році в Англії. А. Кроплі та Р. Даве також погоджуються з думкою про те, що термін «неперервна освіта» з'явився в Англії всього лише декілька десятиліть назад, а його основні ідеї були обґрунтовані після Другої Світової війни. Сама ж можливість реалізації неперервної освіти зумовлена специфікою сучасних реалій, зокрема і кризою освіти в сучасному світі.

Неперервна освіта найчастіше ототожнюється з освітою дорослих, яка є найбільш мобільною сферою освіти. Для забезпечення оперативності змісту освіти дорослих вона повинна бути відкритою, а її організація повинна допускати практично неперервне коригування навчальних програм, планів. При цьому повинні враховуватися як важливі запити дорослих людей, їхні потреби, актуальність наукових знань, так і зміни, які відбуваються у соціально-економічній і політичній ситуації країни.

Історично зародження освіти дорослих в Україні датується ХVІІІ ст. і пов'язано з необхідністю підвищення рівень культури людини. Важливим завданням освіти дорослих після 1917 р. стала ліквідація безграмотності. Із середини ХХ ст. освіта дорослих найчастіше розглядається як елемент безперервної освіти. Якщо на перших етапах розвитку неперервна освіта трактувалась як компенсаторна, що ліквідує недоліки освіти дорослих, пов'язаних або з устарівшими раніше отриманими знаннями, або з недоліками в роботі існуючих систем освіти, то в майбутньому вона стала розглядатися у зв'язку з проблемою підвищення кваліфікації. Віхи становлення системи освіти дорослих:

– *60-ті роки ХХ ст.* – Рада Європи ввела в обіг термін «освіта впродовж життя» (lifelong learning);

– *70-ті роки ХХ ст.* – ЮНЕСКО надало цьому поняттю світового виміру;

– *90-ті роки* – розвиток даного поняття: додаткова підготовка (additional training) – Німеччина, Норвегія, Ірландія; продовжена (continuing) – Англія; поновлена (remedial) – Швеція; довічна освіта (lifelong education) – США; неперервна освіта – Україна;

– *початок ХХІ ст.* – освіта впродовж життя [1].

Спираючись на низку досліджень і беручи до уваги швидкоплинність розвитку нашого суспільства, ми зазначаємо про суміжність та дотичність понять «освіта дорослих» і «професійне зростання фахівця».

Перше вчене звання доктора філософії в галузі освіти дорослих в США присвоєно Колумбійським університетом. Паралельно з терміном «освіта дорослих» в сучасних умовах використовується поняття «андрагогіка» [5, с. 326].

Андрогогіка (у перекладі з грецької – доросла людина, керівництво) – вікова та педагогічна га-

лузь психолого-педагогічних досліджень теоретичних і практичних проблем освіти і виховання дорослих людей [8, с. 22].

Освіта дорослих людей в Україні – практичне втілення андрагогічних закономірностей і принципів, розроблених андрагогікою як галуззю психолого-педагогічних досліджень. До них належать положення про те, що освіта на всіх вікових етапах життя людини є самоцінністю, яка визначає якість особистості, безпосередньо впливає на збереження і зміцнення здоров'я людини, її потімства, збільшення тривалості життя [8, с. 616].

Якщо освіта складається з навчання-підготовки до життя і виховання – включення в життя, то неперервна освіта – це не лише навчання і самонавчання, а й безперервне виховання і самовиховання, оскільки «одноразового» включення в життя після закінчення школи недостатньо. У мінливості вимог суспільства з особливою гостротою постає проблема морального вдосконалення, без якого жодні інтелектуальні досягнення не зроблять людину щасливою. Розвиток системи неперервної освіти в багатьох країнах спричинений не лише потребами виробництва, але й значною мірою прагненням людей до самовдосконалення.

Основний шлях здобуття освіти – навчання в системі навчальних закладів. Істотну роль у засвоєнні знань, розумовому розвитку людини відіграє також самоосвіта, культурно-просвітницька робота, участь у громадсько-трудої, практичній діяльності [8, с. 616].

Навчання впродовж життя дуже часто ідентифікується з освітою дорослих. У Проекті Закону України про освіту дорослих (про освіту впродовж життя) визначено наступні функції системи освіти дорослих:

- *адаптивна* – пристосування до нових вимог життя в суспільстві, яке динамічно змінюється;
- *компенсуюча* – відтворення освітніх можливостей, які були раніше відсутніми або втраченими;
- *розвиваюча* – збагачення діяльних можливостей людини та її духовного світу;
- *аналітична* – дослідження й аналіз чинників, що впливають на потребу громадян в неперервній освіті,
- *перетворювальна* – зміна освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня особи впродовж життя, інтелектуального та культурного рівня суспільства;
- *прогностична* – наукове передбачення розвитку особи та суспільства;
- *комунікативна* – передача соціального досвіду від покоління до покоління;
- *заохочувальна* – стимулювання освітніх потреб особи [4].

У сучасних умовах розрізняють як негативні, так і позитивні тенденції розвитку освіти дорослих.

До негативних належать: значне зменшення кількості слухачів; помітне скорочення деяких напрямків післядипломної освіти; скорочення термінів навчання; виникнення багатьох форм навчання дорослих на комерційній основі; регіональність освіти.

Серед позитивних вирізняють наступні: поява нових структур, які пропонують дорослим різноманітні освітні послуги з метою одержання нових дефіцитних і престижних професій; трансформація раніше існуючих структур освіти дорослих

в інші, більш гнучкі і сучасні; розширення цілей і напрямів освіти; надання дорослим повної свободи вибору напрямів та проблематики освіти; здійснення відбору та структурвання змісту освіти з врахуванням особистісних інтересів та потреб дорослих; прагнення використовувати освіту дорослих як фактор соціальної адаптації і соціального захисту деяких соціально-демографічних груп населення (безробітних, інвалідів, демобілізованих із армії та ін.); використання сучасних інформаційних технологій в освіті дорослих [5, с. 327].

Одним із важливих компонентів системи освіти дорослих є інформаційно-просвітницька діяльність, яка має свою специфіку: непрофесійну спрямованість, орієнтацію на духовні інтереси різних груп населення, багатомірну диференціацію реальної аудиторії за соціально-демографічними, професійними та іншими ознаками; функціонування на основі добровільності, неформального спілкування та самодіяльності учасників освітнього процесу. Значимість інформаційно-просвітницької діяльності в системі освіти дорослих полягає у реалізації наступних функцій:

- креативної, яка сприяє реалізації творчого потенціалу особистості через розвиток як пізнавальної, так і соціальної активності, адже долучаючись до системи інформаційно-просвітницької діяльності, людина стає не тільки об'єктом освітнього процесу, але і його активним суб'єктом;
- компенсуючої, що доповнює базову освіту;
- інтегруючої, яка об'єднує безперервність

набуття і накопичення систематичних знань, оскільки інформаційно-просвітницька діяльність є всеохоплюючою щодо спрямованості та призначення, змісту та рівнів, всезагальною відповідно соціальних верств, категорій та груп населення, віковим градаціям та формам реалізації, що передбачають як систематизовані, так і несистематизовані освітні процеси, де кожна людина отримує можливість будувати власну систему пролонгованої освіти [5, с. 330].

У 1970-ті роки почалась розробка концепції «суспільства, що навчається», суть якої полягає в розширенні поняття безперервної освіти, залучення до неї всіх видів формальної і неформальної освітньої діяльності.

«Суспільство, що навчається» – поняття, що відображає напруження нашого часу, хоча ця тема розвивається вже декілька століть (Hutchins, 1970; Husen, 1974; Boshier, 1980). І на сьогодні згоди щодо значення цього поняття не досягнуто, проте три його інтерпретації – утопічний ідеал, реальність і соціальний проект – спрямованні на з'єднання освіти з ідеєю кращого майбутнього суспільства, що надає підстави критикувати як мінімальність вимог до навчання і освіти, так і залишковий принцип їхнього розвитку.

Концепція «суспільства, що навчається» докорінно змінює звичний образ освітніх систем. Вона прагне повернути навчання та вихованню (звичайно, у нових формах) їх звичний характер, яким вони відрізнялись на ранніх історичних етапах людства – коли діти, молодь, дорослі пізнавали світ, освоювали назбирану культуру в щоденному житті [3].

Ідея суспільства, що навчається, виникла в результаті усвідомлення нездатності традиційного суспільства адекватно реагувати на розма-

їття і динамічно змінюючі освітні потреби значної частини дорослого населення.

Проаналізуємо характерні ознаки суспільства, що навчається. Навчальна діяльність – це пожиттєвий процес: між періодом навчання і періодом роботи немає чіткої часової межі; навчальна діяльність здійснюється у всіх соціальних інститутах; всі освітні інститути інтегровані в єдину систему; успіх або неуспіх навчальної діяльності на одному із її етапів не виступає вирішальним фактором для життєдіяльності людини.

На протиположні ознаки, пропонуємо ознаки традиційного суспільства. Життя людини чітко поділене на періоди навчання та періоди роботи; навчальна діяльність переважно зосереджена в системі формальної освіти; центральне місце займає система регулярної освіти (школоцентризм); наявність диплому виступає вирішальним фактором, що визначає можливість працевлаштування, а також продовження освіти на більш високому рівні [5, с. 331].

Професійна діяльність у будь-якій галузі вимагає від суб'єкта праці не тільки глибоких теоретичних знань, а й необхідної спеціальної психологічної готовності до руху для досягнення вершин професіоналізму, готовності до розвитку і вдосконалення своєї особистості, здатності стати вирішальною силою суспільного прогресу. На загал, людина – головний ресурс економіки і основний чинник суспільного розвитку в цілому, тому доцільно звернутися до проблеми розвитку і примноження можливостей цього потенціалу економічного розвитку, до професійного становлення та зростання особистості саме у контексті аналізу проблем освіти дорослих.

Ефективність і результативність професійної діяльності перебувають у тісному взаємозв'язку з самореалізацією та професійним розвитком особистості. Саме тому ми вважаємо, що необхідно у комплексі розвивати і ті якості особистості, які сприяють її самореалізації, і ті якості, які сприяють професійному становленню кожного фахівця. Аналіз теоретичних досліджень та результатів практичних напрацювань дають можливість стверджувати, що найбільш важливими якостями, які формують здатність особистості до самореалізації, є наступні: адекватна самооцінка, допитливість, потяг до пошуку нової інформації, самостійність, ініціативність, емоційна активність, здатність до висування оригінальних ідей, здатність до виявлення протиріч, альтернативність мислення, цілісність та самостійність сприйняття тощо. Охарактеризуємо зміст виокремлених якостей та проаналізуємо критерії їх педагогічного оцінювання.

1. Адекватна самооцінка: сформована самосвідомість, самооцінка і рівень домагань відповідають одне одному, реальна оцінка себе та своїх можливостей.

2. Допитливість: нестимульована зовні зацікавленість оточуваним середовищем, різними явищами, зацікавленість новими формами діяльності, розв'язком нестандартних проблем.

3. Потяг до пошуку нової інформації: самостійний пошук нової інформації з метою саморозвитку.

4. Самостійність: постійний прояв риси, відстоювання своєї думки, рішучість у судженнях і діях, здійснення дій без сторонньої допомоги.

5. Ініціативність: прояв ініціативи за власним бажанням, потяг до нових форм діяльності, за взятість.

6. Емоційна активність: вираз емоційної зацікавленості творчою діяльністю, постійний прояв задоволення творчим процесом.

7. Здатність до висування оригінальних ідей: вміння вийти за межі певних правил, змінити точку зору на проблему, абстрагуватися від завдання; висунути, як правило, суб'єктивно нові ідеї.

8. Здатність до виявлення протиріч: володіння операціями по самостійному знаходженню нового, виключаючого старе, несумісне з цим новим.

9. Альтернативність мислення: нетрадиційне використання традиційних підходів при вирішенні творчих і навчальних завдань.

10. Цілісність та самостійність сприйняття: сприймання проблемної ситуації в цілому, самостійне конструювання розв'язку проблеми з окремих відносно незалежних частин.

Запропоновані якості далеко не є завершеним переляком особистісних характеристик фахівця, який претендує на звання професіонала своєї справи. Процесу цілісного формування особистості бракує цілеспрямованості та науково-педагогічного забезпечення. Тому процес особистісної перебудови освітнього процесу у закладі вищої освіти відбувається спонтанно, повільно, неефективно.

Орієнтація на професійно-творчу підготовку майбутнього фахівця потребує розробки та впровадження нових педагогічних технологій в освітній процес загальноосвітньої та вищої професійної школи, що дозволить, на наш погляд, значною мірою подолати основний недолік технологічного підходу – орієнтацію на репродуктивний тип навчання, який не передбачає і не зовсім задовольняє потреби особистості у професійному зростанні впродовж життя, підвищенні чи перекваліфікації у системі освіти дорослих.

Серед методів навчання, які не тільки забезпечують ефективну професійну підготовку фахівців в умовах закладу вищої освіти, але й формують низку мотивів, що стимулюють до постійного самозростання, активізації і самоосвітньої діяльності, ми виокремлюємо наступні: *метод відеострічки, метод експертизи, виконання вправ (розв'язання задач та ситуацій)* тощо.

Ціль методу відеострічки – допомогти студентам побачити себе, свою навчальну діяльність, свої дії, по можливості не тільки навчального, але і професійного характеру, з боку. Але для цього необхідно зробити запис, фіксацію навчального фрагменту, педагогічної практики і відтворити за допомогою відеокамери або відеомагнітофона. Потім студент самостійно переглядає на телеекрані й аналізує ці фрагменти, вирішуючи, як потрібно або як не потрібно діяти. Даний метод привертає увагу тому, що студент наче відокремлює події на телеекрані і суб'єктів цих подій від себе, аналізує їх з боку «чужим поглядом». Причому перегляд відеострічки, а потім і аналіз можуть повторитися. У випадку труднощів студент звертається за консультацією до викладача. Метод створює можливість максимальної адаптації до індивідуально-типологічних особливостей студента. Але використовувати його вдається не настільки часто через відсутність необхідного устаткування.

Метод експертизи простий у застосуванні і дуже ефективний для розвитку аналітичних здібностей, рефлексії. Він широко використовується для експертної оцінки дій студентів під час педагогічних, пізнавальних, ділових ігор; при аналізі рефератів, виконанні дослідів, вирішенні різних задач, подоланні конфліктних ситуацій. Студенти, що виступають у ролі експертів, повинні добре володіти навчальним матеріалом, знати проблему обговорення й оцінки.

Метод експертизи застосовується в двох формах – письмовій та усній, при чому друга більш популярна. Він відіграє значну роль у професійній підготовці студентів, для яких дуже важливо розвивати аналітичне мислення.

Виконання вправ, рішень задач та ситуацій. Основна мета – формування умінь при вивченні конкретних дисциплін. Донедавна у вишах існувала думка, що задачі і вправи варто практикувати в сфері вивчення природничо-наукових, технічних і точних дисциплін. Однак освітня практика показала, що ця думка помилкова. Задачі і вправи доречні з усіх дисциплін навчального плану підготовки фахівців для різних галузей. І незважаючи на їхній різний характер, вони необхідні для розвитку аналітичного мислення студентів, їхньої самостійності. Наприклад, вирішуючи педагогічні задачі, майбутні вчителі учаться діяти в нестандартних ситуаціях, набувають досвіду розв'язку психолого-педагогічних конфліктів, моделювання.

При виконанні вправ студенти повинні насамперед зрозуміти їх сутність, потім вибрати оптимальні шляхи своїх дій і, нарешті, пояснити достеменно їх правильність або правомірність.

Неперервна освіта має виключне значення як для самої особистості, так і для держави [8, с. 299]. Ми вважаємо, що в особистісному аспекті неперервна освіта має виступати цілісною педагогічною системою, яка забезпечує потребу людини в навчанні, культурному та духовному розвитку, підвищенні професійної компетентності. Основними засобами виступають організаційні, змістовні та технологічні, а підручникам для них – наявність інформаційних технологій.

Серед інноваційних педагогічних технологій особливий інтерес і в теорії, і в практиці навчання дорослих викликають інтерактивні методи навчання, які створюють умови для більш ефективної організації освітнього процесу. Саме інтер-

активне навчання, на думку багатьох педагогів, це навчання, «занурене» у спілкування. Воно завжди входить до складу індивідуальної або групової практичної діяльності, яка не може здійснюватися без різнобічного спілкування. Результатом спілкування є взаємний вплив його учасників один на одного. У процесі спілкування студенти (а це, як правило, дорослі люди з чітко визначеною життєвою позицією та наявним професійним досвідом) удосконалюються як особистості та фахівці. Поза спілкуванням самореалізація особистості у житті та професійній діяльності взагалі неможливі. Саме у спілкуванні з іншими людьми кожна особистість засвоює досвід людства, накопичує знання, оволодіває вміннями та навичками, формує свою свідомість і самосвідомість, погляди та переконання, розвиває свої здібності.

Саме тому використання інтерактивних методів навчання сприяє максимальному формуванню та розвитку набутої професійної компетентності, а також оволодіння новими професійними якостями; удосконаленню навичок моделювання власної поведінки у різних типах ситуацій. Учасники таких занять (слухачі) бачать один одного, кожний впевнений у тому, що він буде почутий; всі вільні у пересуванні. Працюючи, навчаючись, кожний отримує можливість удосконалити вміння висловлюватися, словесно відстоювати свою точку зору, використовувати мову професії (уміння спілкуватися мовою професії сприяє швидкому засвоєнню спеціальних дисциплін, підвищує ефективність праці, допомагає орієнтуватися у професійній діяльності та в ділових контактах).

Висновки. Отож, теоретико-практичний аналіз проблеми професійного зростання викладача дає можливість констатувати, що самоосвітня діяльність є необхідним компонентом професійності фахівця. Формування мотиваційної готовності до навчання впродовж життя залежить від багатьох чинників, серед яких: і ефективний добір форм і методів організації освітнього процесу у закладах вищої освіти, і прагнення особи бути конкурентноздатною на ринку освітніх послуг, і рефлексія педагогічної взаємодії на різних етапах організації освітнього процесу.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці мотиваційних тренінгів для викладачів з метою формування готовності до самоосвіти, самоосвітньої діяльності, професійного зростання впродовж життя.

Список літератури:

1. Васильєва М.Ф. Правове регулювання освіти дорослих в Україні. URL: <http://www.confcontact.com/2009ip/vasileva.htm>
2. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України / гол. ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Пути обновления систем образования. *Реформы образования в современном мире: Глобальные и региональные тенденции*. Москва, 1995. С. 135–146.
4. Проект Закону України про освіту дорослих (про освіту впродовж життя). URL: http://www.lp.edu.ua/events/Bologna/Bologna_doc.htm
5. Ситаров В.А. Дидактика : пособие для практических занятий : учеб. пособие / под ред. В.А.Сластенина. Москва : Издательский центр «Академия», 2008. 352 с.
6. Ломакина Т.Ю. Современный принцип развития непрерывного образования. Москва : Наука, 2006. 221 с.
7. Ломакина Т.Ю., Коржуев А.В., Сергеева М.Г. Поисково-творческое самообразование преподавателя профессиональной школы : монография. Москва : Наука, 2011. 273 с.
8. Сисоева С.О., Батечко Н.Г. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Київський університет імені Бориса Грінченка, Національний університет біоресурсів та природокористування України. Київ : ВД ЕКМО, 2011. 344 с.

References:

1. Vasyleva M.F. (2009). Pravove reguliuvannia osvity doroslykh v Ukraini [Legal regulation of adult education in Ukraine]. Available at: <http://www.confcontact.com/2009ip/vasileva.htm>
2. Entsyyclopedia osvity [Encyclopedia of Education]. Acad. ped. nauk Ukrainy / gol. Red. V.H. Cremen. Kyiv: Uirnicom Inter, 2008. 1040 p.
3. Puti obnovleniia system obrazovaniia [Updating ways of the education systems] / *Reformy obrazovaniia v sovremennom myre: Hlobalnye i rehyonalnye tendentsyi*. Moskva, 1995, pp. 135–146.
4. Proekt Zakonu Ukrainy pro osvitu doroslykh (pro osvitu vprodovzh zhyttia) [Draft Law on the Education of Adults (on education throughout life)]. Available at: http://www.lp.edu.ua/events/Bologna/Bologna_doc.htm
5. Sytarov V.A. (2008). Dydaktyka: posobye dlia praktycheskykh zaniatyi [Didactics: manual for practical classes] : ucheb. posobye / pod red. V.A. Slastenyna. Moskva : Izdatelskyi tsentr «Akademyi», 352 p.
6. Lomakyna T.Iu. (2006). Sovremennyi pryntsyp razvytiia nepreryvnoho obrazovaniia [Modern Principle of Continuing Education Development]. Moskva : Nauka, 221 p.
7. Lomakyna T.Iu., Korzhuev A.V., Serheeva M.H. (2011). Poiskovo-tvorcheskoe samoobrazovanye prepodavatelii professyonalnoi shkoly [Search and creative self-education of the vocational school teacher] : monohrafiia. Moskva : Nauka, 273 p.
8. Sysoieva S.O., Batechko N.H. (2011). Vyshcha osvita Ukrainy: realii suchasnoho rozvytku [Higher Education of Ukraine: Contemporary Development Realities]. Ministerstvo osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy, Kyivskiy universytet imeni Borysa Hrinchenka, Natsionalnyi universytet bioresursiv ta pryrodokorystuvannia Ukrainy. Kyiv : VD EKMO, 344 p.